

Хоменко Л.М.

Сумський Національний Аграрний Університет, Україна

Контроль за процесом адаптації студентів до вивчення іноземної мови

Соціально-економічні перетворення в українському суспільстві, перехід до багаторівневої освіти (бакалаврат і магістратура) підвищують вимоги до рівня володіння іноземною мовою випускниками вузів. Однак, незважаючи на зусилля викладачів, більшість випускників вищих навчальних закладів не вміють користуватися іноземною мовою в реальній комунікації: вони відчують труднощі при діалогічному або монологічному спілкуванні іноземною мовою, читанні автентичної літератури, не кажучи вже про складання ділового листа або написання анотації статті.

Так як успішна адаптація - це передумова активної навчальної діяльності та необхідна умова її ефективності, основною причиною слабкої мовної підготовки випускників немовних вузів, на нашу думку, є відсутність умов для адаптації студентів до вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі. Адаптацію студентів до вивчення іноземної мови ми визначаємо як динамічний, цілісний процес встановлення відповідності між наявним і необхідним рівнем навченості іноземної мови, стилем спілкування, режиму діяльності в нових умовах навчання у вузі. Розвиток певних властивостей і якостей здійснюється поетапно, від низького рівня до вищого. Для визначення рівня сформованості адаптації студентів до вивчення іноземної мови ми використовуємо наступні критерії:

- 1) мотивація до вивчення іноземної мови у ВНЗ;
- 2) сформованість міжкультурної комунікативної професійно-орієнтованої компетенції на належному рівні;
- 3) інтелектуальна готовність;

4) готовність до взаємодії.

Рівневі критерії сформованості у студентів мотивації до вивчення іноземної мови представлені таким чином:

1) Низький рівень (утилітарно-прагматичний):

- студенти проявляють ситуативний інтерес до вивчення іноземної мови;
- відсутня будь-яка внутрішня мотивація до вивчення предмета;
- переважають зовнішні негативні мотиви (не запускати вивчення предмета, не відставати від однокурсників, уникнути осуду і покарання за погане навчання по предмету) і присутні зовнішні позитивні мотиви (отримати диплом, домогтися схвалення однокурсників і т.п.).

2) Середній рівень (імперативний):

- студенти виявляють інтерес до вивчення іноземної мови, існує потреба у вдосконаленні знань, умінь і навичок, але важливість застосування їх у майбутній професійній діяльності не завжди усвідомлюється, відсутня особлива особиста зацікавленість в його вивченні;
- зовнішні позитивні мотиви переважають над внутрішніми.

3) Високий рівень (ціннісний):

- студенти зацікавлені у вдосконаленні знань, умінь і навичок;
- активні і самостійні як на заняттях, так і в позаурочній діяльності;
- сформована внутрішня мотивація вивчення іноземної мови (придбати глибокі і міцні лінгвістичні знання, використовувати іноземну мову як інструмент у майбутній професійній діяльності).

Критерієм практичного оволодіння іноземною мовою (монологічне, діалогічне, письмова мова, аудіювання) є сформованість міжкультурної комунікативної професійно-орієнтованої компетенції на кожному етапі навчання на рівні, визначеному Програмою з дисципліни «Іноземна мова» і

Загальноєвропейськими компетенціями володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка.

Інтелектуальна готовність до навчання складається з сформованості елементів і навичок навчальної діяльності, сформованості вміння самостійно вчитися, інтересу до засвоєння професійних знань і умінь, здатності до довільної регуляції навчальної діяльності, вмінню пристосуватися до темпу студентського життя, сформованості елементів навчальної діяльності, внутрішнього плану дій, довільної регуляції поведінки. Особистісна готовність до засвоєння знань і умінь включає також адекватне ставлення студента до своїх здібностей, результатів навчання, поведінки, тобто певний рівень розвитку самосвідомості. Така позитивна спрямованість студента на навчання у вузі - важлива передумова успішної адаптації до вивчення іноземної мови.

В цілому, можна виділити чотири рівні адаптованості студентів до вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі: високий, середній, низький і нульовий.

Нульовий рівень. У студентів переважає зовнішня негативна мотивація до вивчення іноземної мови, вони не вважають лінгвістичні знання необхідними у своїй подальшій професійній діяльності, у них не сформовані компетенції. Не прагнуть до соціальної взаємодії.

Низький рівень. У мотивації студентів переважає утилітарно-прагматичний особистісний смисл (бажання піти від неприємностей, пов'язаних з незадовільними оцінками за відсутності істинного пізнавального інтересу). Переважають зовнішні негативні мотиви: студенти проявляють ситуативний інтерес до вивчення іноземної мови, не усвідомлюють значимості лінгвістичних знань для майбутньої професійної діяльності. Студенти цього рівня мають дуже низьку або занадто високою самооцінкою, потребують постійної консультації викладача, у них відсутня практична готовність до взаємодії. Знання та вміння таких студентів характеризуються поверховістю і низьким ступенем мобільності; критичне мислення не сформоване.

Середній рівень. Студенти цього рівня проявляють інтерес до вивчення іноземної мови, володіють потребою у вдосконаленні знань, умінь і навичок, але важливість застосування їх у майбутній професійній діяльності не завжди усвідомлюють. Такі студенти потребують консультації викладача, володіють середнім рівнем самооцінки, емоційного комфорту і задоволеності відносинами в групі, не прагнуть до взаємодії з викладачем. Недостатня повнота і дієвість інтелектуальних умінь; не до кінця сформоване критичне мислення, яке проявляється лише в окремих освітніх і комунікативних ситуаціях.

Високий рівень. У студентів сформований ціннісний рівень мотивації, тобто внутрішня зацікавленість в оволодінні іншомовними знаннями та їх вдосконаленні, як на заняттях, так і в позааудиторній діяльності. Вони розуміють важливість іноземної мови для подальшої професійної діяльності, знання в області мови відрізняються глибиною, системністю, усвідомленістю. Студенти, які досягли цього рівня, зрідка звертається за консультацією до викладача; відрізняються високим рівнем самооцінки, емоційного комфорту і задоволеності відносинами в групі, готовністю до взаємодії.

Навіть при використанні найоптимальніших методів, організаційних форм і засобів навчання неможливо зробити процес адаптації керованим і цілеспрямованим, якщо не вивчати, як проходить формування у студентів зазначених вище критеріїв і направляти їх дії в потрібне русло.

Беручи до уваги завдання нашого дослідження, ми виділяємо наступні види контролю за адаптацією студентів до вивчення іноземної мови:

1. Вхідний (попередній) контроль;
2. Внутріпроцесуальний контроль: а) поточний; б) проміжний;
3. Вихідний (підсумковий) контроль.

Процес адаптації студентів до вивчення іноземної мови у ВНЗ буде ефективним у тому випадку, якщо педагог:

- 1) знає актуальний (поточний) стан об'єкта управління, напрямок і зміст попереднього педагогічного впливу;
- 2) має уявлення про кінцевий і проміжний стани об'єкта управління;
- 3) має у своєму розпорядженні способи та засоби практичної реалізації мети

Проведення вхідного (попереднього) контролю обумовлено тим, що для реалізації контролю першочерговим є збір і аналіз інформації про об'єкт управління. У нашому випадку - це встановлення рівня мовної підготовки студентів перших курсів, їх інтелектуальної та психологічної готовності до вивчення іноземної мови у ВНЗ. Попередній контроль здійснюється до початку вивчення дисципліни «Іноземна мова» у вузі і дозволяє викладачеві визначити характер побудови експерименту, необхідний і допустимий ступінь складності викладу матеріалу, а тому, хто навчається - актуалізувати вже наявні у нього вміння, підвищити усвідомленість сприйняття, інтерес до матеріалу, самостійність у подальшій роботі. Поточний контроль здійснюється викладачем в ході реалізації педагогічних умов, проводиться в межах звичайних організаційних форм навчально-виховної діяльності, дозволяє виявити і усунути наявні недоліки через зміну прийомів і видів роботи, їх послідовності залежно від особливостей адаптації студентів. Проміжний контроль носить фронтальний, а не індивідуальний характер і є свого роду підготовкою до підсумкового контролю. Вихідний (підсумковий) контроль враховує результати поточного та проміжного контролю і доречний тільки в кінці курсу навчання або по завершенні експерименту.

Для реалізації розглянутих видів контролю в процесі адаптації студентів до вивчення іноземної мови доцільно використовувати різні методи, що дозволяють оперативно оцінити ефективність нововведення: анкетування, спостереження, бесіда зі студентами, вправи, тести та тестові завдання, контрольні роботи, іспити та ін.